

НАПРЯМ 5. ПРАКТИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-91>

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ РОЛІ ТЬЮТОРА В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Аллахвердієва Наталія Ярославівна

*викладач кафедри фізичної культури, спорту та освітніх інновацій
ЗВО «Академія рекреаційних технологій і права»
м. Луцьк, Україна*

Актуальність теми зумовлена інтенсивним розвитком інклюзивної освіти в Україні та необхідністю забезпечення якісного індивідуалізованого супроводу для учнів з особливими освітніми потребами. Законодавче закріплення посади тьютора стало значним кроком, однак його функціонал та професійна роль залишаються предметом дискусій, а практичний досвід формування цієї ролі потребує систематизації та аналізу. Нечіткість у розмежуванні повноважень тьютора, асистента вчителя та корекційного педагога створює виклики для ефективності інклюзивного процесу.

Сучасні наукові дослідження чітко засвідчують трансформацію ролі тьютора від простого помічника до ключового фахівця, що забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу в інклюзивному середовищі. Аналіз ґрунтується на роботах провідних українських та зарубіжних науковців. Визначенням концептуальних засад та термінологічного розмежування тьютора займалися такі науковці як Даниленко Л. І., Кравченко О. В., Бабкова Т. А., Шульженко М. І., Коляда І. М. Ключовий функціонал тьютора досліджували Свіяш Н. В., Набока С. О., Тарасенко О. В., Левченко О. А.

Мета дослідження полягала в аналізі та систематизації практичного досвіду формування ролі тьютора в умовах української інклюзивної школи, визначенні його ключові функції.

В Україні термін «тьютор» часто використовується як синонім до «асистент вчителя» або «педагог супроводу». Однак Даниленко Л. І. та Кравченко О. В. наголошують, що роль тьютора є ширшою і має

філософсько-педагогічне підґрунтя, пов'язане з індивідуальним наставництвом [2].

Бабкова Т. А. визначає тьюторство як форму педагогічної діяльності, спрямовану на супровід та підтримку індивідуальної освітньої траєкторії дитини, сприяючи її суб'єктності та самостійності [1].

Шульженко М. І. та Коляда І. М. підкреслюють, що асистент вчителя фокусується на допомозі вчителю в організації класу та фізичному супроводі, тоді як тьютор концентрується на індивідуальній роботі з учнем, допомагаючи йому самостійно освоювати матеріал [8].

Свіяш Н. В. акцентує увагу на тому, що тьютор виступає як «адаптор» навчального матеріалу, застосовуючи принципи універсального дизайну для навчання, щоб забезпечити доступність інформації для учня з особливими освітніми потребами [5]. Набока С. О. та Тарасенко О. В. досліджували роль тьютора як посередника у соціалізації, що допомагає налагоджувати стосунки з однолітками, формувати соціальні навички та запобігати стигматизації чи булінгу [4]. Праці Левченко О. А. зосереджені на необхідності психолого-педагогічної підтримки. Тьютор сприяє емоційно-вольовій регуляції дитини, особливо з розладами аутичного спектру або синдромом дефіциту уваги та гіперактивності, використовуючи методики прикладного аналізу поведінки [3].

Дослідники сходяться на думці, що впровадження тьюторства в Україні стикається зі значними інституційними та кадровими викликами. Цюпак І. М. вказує на гостру потребу у розробці державного професійного стандарту тьютора, що чітко окреслить компетенції, кваліфікаційні вимоги та етичні засади роботи, особливо у закладах дошкільної та загальної середньої освіти [7]. Згідно з дослідженнями, Скиба М. Л. та Кушнір В. Г. зазначають, що більшість тьюторів не мають спеціалізованої вищої освіти саме за цією спеціальністю, а їхня підготовка відбувається переважно через курси підвищення кваліфікації або самоосвіту. Це вимагає реформування освітніх програм вищів [6].

На відміну від асистента вчителя (який зосереджений переважно на допомозі вчителю в організації навчального процесу та фізичному супроводі), тьютор розглядається як фахівець, орієнтований на індивідуальну підтримку освітньої траєкторії учня.

Ключові функції тьютора, що виділяються у вітчизняному досвіді:

1) адаптація навчального матеріалу, сприяння формуванню навчальної самостійності та навичок самоорганізації;

2) допомога у налагодженні комунікації з однолітками, формування соціально-побутових навичок;

3) сприяння регуляції емоційного стану та профілактика дезадаптивної поведінки, особливо у дітей з розладами аутистичного спектру та синдромом дефіциту уваги та гіперактивності;

4) підтримка ефективної взаємодії між дитиною, батьками, вчителями та фахівцями інклюзивно-ресурсного центру.

Проведений аналіз на основі опитування педагогів, батьків, адміністрації закладів освіти показує, що найбільш успішно роль тьютора формується в тих закладах, де реалізовано чітке розмежування ролей, тобто впровадження локальних документів, що деталізують індивідуальний план роботи тьютора з кожним учнем та впроваджено досвід успішного застосування тьюторської підтримки для подолання шкільної тривожності та поведінкових криз.

Отже, роль тьютора в інклюзивному освітньому середовищі України набуває ознак індивідуального педагогічного наставника, що сприяє автономності учня, а не лише забезпечує його догляд.

Література

1. Бабкова Т. А. Тьюторство як інноваційна модель педагогічної підтримки в інклюзивному освітньому просторі. *Освіта.ua*. 2020. № 10. С. 45–52.

2. Даниленко Л. І., Кравченко О. В. Функціонал тьютора в системі інклюзивної освіти: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Спеціальна освіта*. 2018. Вип. 2. С. 132–141.

3. Левченко О. А. Психолого-педагогічний супровід учнів з РАС в інклюзивній школі: роль тьютора. *Науковий вісник*. 2021. № 5. С. 88–95.

4. Набока С. О., Тарасенко О. В. Роль тьютора як посередника у соціально-комунікативній інтеграції учнів з особливими освітніми потребами. *Актуальні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти* : зб. наук. пр. 2022. Вип. 8. С. 145–158.

5. Свіяш Н. В. Роль тьютора як адаптора освітнього контенту: впровадження принципів універсального дизайну для навчання (UDL). *Проблеми сучасної педагогіки*. 2020. № 11. С. 55–62.

6. Скиба М. Л., Кушнір В. Г. Підготовка майбутніх тьюторів для інклюзивного освітнього середовища: виклики та інноваційні підходи. *Педагогічний часопис Волині*. 2023. № 4. С. 98–105.

7. Цюпак І. М. Тьюторський підхід у сучасній дошкільній освіті. *Дошкільнє виховання*. 2021. № 6. С. 70–75.

8. Шульженко М. І., Коляда І. М. Розмежування професійних ролей асистента вчителя та тьютора в контексті інклюзивної реформи. *Педагогічні науки*. 2019. № 3. С. 110–117.